

Molnár Gusztáv

A BELSŐ ÉS A KÜLSŐ INTEGRÁCIÓRÓL

*„Mindig csak előremasírozni: ezt hívják anabázisnak.
(Jaroslav Hašek)*

A többség és kisebbség közötti viszony akkor válik problematikusá, a kisebbségi kérdés mint kérdés olyankor jelentkezik, amikor valamely országban megsértik az emberi jogokat. Filozofikusabban fogalmazva azt lehet mondani, hogy e kérdéskörnek tulajdonképpen nincs önálló szubsztanciája, nincs saját lényege. Csak olyankor „van”, amikor a vele közvetlenül összefüggő magasabb rendű elv elégtelenül működik. Ahol megsértik az emberi jogokat, ott megjelennek, még a föld alól is előbújnak a kisebbségek. Azt hiszem, ezzel magyarázható, hogy nincs ideális, nincs egyáltalán elfogadható kisebbségi helyzet, hogy a kisebbségi mivolt, még a legcivilizáltabb körülmények közepe is valahogy sérti az emberi méltóságot.

A nemzetek közötti viszony első pillantásra egészen más természetűnek tűnik, mint a többség és kisebbség közötti viszony. Hiszen a nemzet, úgymond, nem redukálható a személyekre, amelyek alkotják, a nemzet önálló entitás, amennyiben államként konstituálódik. Attól függetlenül tehát, hogy van-e valamilyen probléma két meghatározott nemzet között vagy nincs, a közöttük lévő viszony mindenképpen szubsztanciális.

Álláspontom szerint a nemzetek – és különösképpen az egymással szomszédos nemzetek – közötti viszony mindaddig elvileg problematikus, konfliktusokkal terhes, egyszóval

instabil marad, ameddig ez a szubsztancialitás fennmarad, más szóval, ameddig az állam és a nemzet között valamilyen misztikus egységet tételezünk. Attól a pillanattól kezdve, hogy az állam immár nem a nemzet mint valamilyen egyén] feletti, kollektív szubjektivitás „emanációja”, ha az állampolgárokból és nem a nemzetből „áll”, felszabadul sajátos röghözkötöttségéből, triviálisan szólva „oda megy, ahová akar” Egyszóval általános, politikafilozófiai értelemben alkalmassá válik az integrációra. Egészen röviden, mintegy tézisszerűen] tehát álláspontom a következő:

1. A kisebbségi probléma az emberi jogok problémája.

2. A nemzetek, és különösképpen az egymással szomszédos nemzetek közötti konfliktusok problémája az integráció – Európában értelemszerűen: az európai integráció – problémája.

3. Ez a logika csak ott működik, ahol az individuális emberi jogok elsőbbséget élveznek minden olyan kollektív jogigénnyel szemben, amely nem a polgárok szabad döntésén alapul, és ahol – következésképpen – az állam nem a, és még kevésbé nem egy nemzeté, hanem a szabad identitásválasztás jogát önmaguknak fenntartó polgároké. Amennyiben az állampolgárok egy csoportja a szabad identitásválasztás emberi joga alapján önmagát sajátos és autonóm közösségnek tekinti, joga van az országos közigazdasági struktúrába illeszkedő önkormányzathoz.

4. Az Európai Közösség mint a legfontosabb európai integrációs forma csak úgy jöhetett létre, hogy a Nyugat a második világháború után politikailag integrálta Németországot és Olaszországot. A nyugat-európai államok közötti demokratikus – vagyis önkéntességen alapuló – integráció feltétele az egyes államokon belüli demokratikus integrációt szavatoló liberális minimum (1. 3. pont). Ugyanezen az alapon kerülhetett sor a nyolcvanas évek első felében az egykori dél-európai diktatúrák integrálására.

5. A Nyugatnak, és mindenekelőtt az Európai Közösségnek most döntenie kell, melyek azok a közép- és kelet-európai

államok, amelyek megfelelnek a liberális minimumnak, következőképp politikai és jogi értelemben képesek az integrációra (a gazdasági feltételek teljesítése külön kérdés, ami nem képezi vizsgálódásom tárgyát).

Hangsúlyozom, hogy liberális, vagyis európai minimumon itt nem a gazdasági és politikai élet mérhető, hogy úgy mondjam, szabad szemmel is látható dimenzióit (a piac és a parlamentáris demokrácia meglétét vagy nemlétét, működését vagy működésképtelenségét) értem. Ezek szükséges, de nem elégséges feltételei az Európához, az euro-atlanti világhoz való aktív hozzátartozásnak. Pontosabban olyan feltételek, amelyek – ideig-óráig – igazi tartalom nélkül, csak a külsőségek szintjén is teljesíthetőek.

Van azonban egy olyan, kevésbé szembevető társadalmi, vagy inkább talán társadalomlélektani dimenzió is, amely pontosabban és hitelesebben jelzi az egyes nemzetek politikai érettségét és integráció-képességét. Egyszóval a sokféle nemzetet és nemzeti közösséget egyesítő Európának csak az az állam lehet aktív, az egyszerre elkerülhetetlen és kívánatos egységesülési folyamatot elősegítő és nem akadályozó tényezője, amely a kisebbségi kérdést képes az emberi jogok kérdéseként kezelni, és amely nem valamely uralkodó, őshonos vagy ősfoglaló nemzet, hanem a szabad identitásválasztás jogát önmaguknak fenntartó polgárok állama. Ez a kisebbségi és általában a nemzeti kérdés igazi európai jelentősége.

Egy olyan államban azonban, amely önmagát a többségi nemzet államának tekinti, a kisebbségi kérdés nem, pontosabban nem csak emberjogi kérdés.

Az ilyen állam nem integrál, hanem kirekeszt, a nem a többségi nemzethez tartozó közösséghez vagy közösségekhez tartozókat szántsándékkal egyfajta gettóba kényszeríti. Akik ezt az államfelfogást, a nemzetet az állammal azonosító mitikus ideológiát vallják, országaik kisebbségi közösségei számára ugyanolyan mitikus kapcsolatot „írnak elő” azzal a területtel, ahol azok laknak, és különösen azzal, amelyen többséget is alkotnak, mint amilyet a többségi nemzet és az

állam között ők deklarálnak. Ezzel pontosan azt az állami egységet gyengítik, amelyet minden áron meg szeretnének védelmezni.

Az egyes államokon belüli liberális – tehát a szabad identitásválasztás jogát tiszteletben tartó – integráció alapkövetelménye nagy jelentőséggel bír Közép- és Kelet-Európában, ahol az államok, mai formájukban tulajdonképpen csak az első világháborút követő versailles-i békerendszer eredményeképpen jöttek létre, ezért politikai elitjeik fokozott készletést éreznek arra, hogy államaikat nemzeti alapokra helyezték. Ugyanakkor nem kis döbbenettel és ijedelemmel szemlélik azokat az elszakadási törekvéseket, amelyeket mások velük szemben akarnak – ugyancsak nemzeti alapon – érvényesíteni.

A közép- és kelet-európai országokat a belső integráció szintje és minősége alapján két csoportba oszthatjuk. Az első csoportba azok az államok tartoznak, amelyek eleget tesznek a dolgozatomban elején említett 3. pontba foglalt liberális vagy európai minimum követelményének, és ebben a vonatkozásban integrációképesek, a második csoportba pedig azok, amelyek nem, pontosabban még nem tesznek annak eleget, következésképpen még nem képesek arra, hogy saját polgárait a liberális minimumnak megfelelően integrálják és így maguk is integrálódhassanak. (Ez természetesen – mint már utaltam rá – nem jelenti feltétlenül azt, hogy az első csoportba tartozó országok gazdasági vonatkozásban vagy a politikai rendszer stabilitása tekintetében is integrációképesek.)

A volt kommunista országok, illetőleg országrészek közül Lengyelország, Csehország, Magyarország és Szlovénia az első kategóriába, Szlovákia, Horvátország, Szerbia és Románia a második kategóriába tartozik (a volt szovjet köztársaságokkal és a Magyarországgal nem szomszédos balkáni államokkal, amelyek szintén a második csoportba tartoznak, nem foglalkozom).

A felosztásnál nem vettem tekintetbe sem a történeti-kultúrtörténeti, sem pedig a politikai szempontokat. Hiszen

a második csoportba tartozó államok közül Szlovákia és Horvátország kultúrtörténeti értelemben nyilvánvalóan Közép-Európához tartozik (akárcsak az első csoport négy állama), és újabban (a történelmet kissé nagyvonalúan az aktuálpolitikai igényekhez igazítva) Bukarestben is Közép-Európához sorolják Romániát, az én felosztásomban mégsem alkotnak az első csoport négy államával együtt egyetlen közös, „közép-európai” csoportot.

Véleményem szerint nincs semmi szükség ún. presztízskategóriák felállítására. Ma nekünk, Keleten és Nyugaton egyaránt, nem arra van elsősorban szükségünk, hogy a közép-európai, a kelet-európai vagy a balkáni múlt „mélység”-ről vagy „lényeg”-ről értekezzünk (azzal a nem túl nemes szándékkal, hogy egész népeket és országokat ezekhez az egyszer s mindenkorra adott, megváltoztathatatlan eszenciákhoz láncoljunk). Azt hiszem, többet érünk az olyan, világosan megfogalmazott kritériumok és premisszák alapján elkészülő konkrét politikai elemzésekkel, amelyek végeredményét nem baj, ha nem tudjuk minden egyes alkalommal előre.

Az első kategóriába tartozó négy ország – Lengyelország, Csehország, Magyarország és Szlovénia – legfeltűnőbb közös sajátossága az, hogy politikai értelemben homogén nemzetállamok anélkül, hogy egységes és homogén nemzetállamnak nyilvánítanák önmagukat, anélkül, hogy a nemzeti homogenitás jogi fikcióját összekevernék a valósággal, vagyis közvetlenül valóságosnak tekintnék. Nyugati értelemben vett liberális demokráciáról csak ott beszélhetünk, ahol az ilyen típusú jogi fikciók az egyén szabad akaratából – többek között az egyén szabad identitásválasztásának eredményeképpen – realizálódnak. Ez nemcsak azt jelenti, hogy az állampolgárok az adott országnak mint szabadon választott közösségnek a polgárai *akarnak lenni*, hanem azt is, hogy az állam nagyobb közösségén belül sajátos, autonóm közösségeket alkothatnak, különböző önkormányzati jogokkal felruházott testületekbe tömörülhetnek.

Ezek az autonóm közösségek nem feltétlenül nemzeti jellegűek. A csehországi morvák például nem alkotnak külön nemzetiséget, mégis egyre inkább ragaszkodnak a saját külön identitásukhoz, és nincs kizárva, hogy néhány éven belül – a német landok mintájára – önálló tartománnyá váljanak, saját tartományi parlamenttel és kormánnyal. Ha Csehország – mondják a morvák – szövetségi állammá válik, politikai értelemben vett homogenitása – és ezzel: stabilitása – nem csökken, hanem növekszik. (Ugyanígy érvelnek az igazságtalanul secesszionista törekvésekkel vádolt Lombard Liga képviselői is: a föderalizmus bevezetése szerintük nem gyengíteni, hanem erősíteni fogja Olaszország egységét és stabilitását.)

Mivel e négy államban nem élnek olyan nemzetiségek, amelyek nemcsak etnikailag, hanem történelmi múltjukat, politikai tradícióikat tekintve is különböznenek a többségi nemzetektől, s amelyek a liberális demokrácia nyújtotta szabadságot történelmi és politikai sajátosságuk megerősítésére és szabad kinyilvánítására „használnák”, ők mondhatni megengedhetik maguknak, hogy liberálisok legyenek.

A liberális elvek szerint felépülő állam tiszteletben tartja a szabad individuumokból konstituálódó civil társadalom autonómiáját, és éppen ezért integráló szerepét könnyedén, szinte észrevétlenül tölti be. Kétségtelen tény, hogy ennek az Adam Smith-i „láthatatlan kéz” mintájára érvényesülő liberális politikai homogenizációnak sokkal nagyobbak az esélyei ott, ahol a civil társadalom kötelező autonómiájának az elismerése nem jelenti egyben a különböző nemzeti közösségek autonómiájának a kötelező elismerését is. Ha ugyanis ezen a ponton nem érvényesül a liberális logika, akkor abban az országban nem érvényesül a liberális logika.

Nem tudjuk, hogyan szembesülne ma Lengyelország, Csehország, Magyarország és Szlovénia ezzel a problémával, ha a második világháborút követően a lengyelországi és csehországi németek és az istriai olaszok nem hagyják el ezeket az országokat, az ismert körülmények között, és ha a 19. században a németeket és a zsidókat milliós nagyságrend-

ben asszimiláló Magyarország nem veszíti el azt a sokkal több milliós, többnyire rurális közegben élő szlovák, rutén, román és szerb tömeget, amelyet nem tudott sem asszimilálni, sem politikailag integrálni. Hipotézisem szerint mára, a különféle antiliberális válaszok csődjéből és a finnországi svédek, az észak-olaszországi németek, a spanyolországi katalánok és a québeci franciák speciális státusának pozitív tapasztalataiból, Svájc és Belgium példájából okulva, szembe tudnának nézni ezzel a nem könnyű feladattal.

Maradjunk annyiban, hogy a lengyeleket, a cseheket, a szlovénokat és a magyarokat történelmi szerencsájük vagy szerencsétlenségük megkímélte attól a feladattól, hogy liberális választ találjanak a történelmi és politikai értelemben is sajátos identitású nemzeti közösségek együttélésének kérdésére.

E kérdésre ma Szlovákiának, Horvátországnak, Szerbiának és Romániának kell választ, mégpedig liberális választ adnia, amennyiben eleget akarnak tenni az európai integráció által megkövetelt liberális minimumnak.

El kell ismerni, hogy a liberális politikai homogenizáció megvalósítása a második csoportba sorolt négy ország esetében sokkal nehezebb, mint az első csoport országaiban, amelyek etnikailag is homogének. De talán – mint a horvát-szerb konfliktus is bizonyítja – még ennél is nagyobb könnyebbség a liberális elvek érvényesülése szempontjából, ha egy ország történelmi tekintetben is homogén, ha polgárai ugyanannak a történelmi kontinuumnak a résztvevői. Amikor Nichifor Crainic, az ortodox alapokon nyugvó etnokrácia ideológusa – oly sok kiváló román értelmiségivel egyetemben – a harmincas években kérlelhetetlen kritikával illette a felemásságai ellenére is az Európához, a Nyugathoz való tartozást szimbolizáló liberalizmust, mélységesen igazságtalanul járt ugyan el, de rávilágított az egységesnek tekintett, de mind etnikailag, mind pedig történelmileg nagyon is sokféle román nemzetállam talán legsúlyosabb ellentmondására. A két világháború közötti román alkotmányos monarchia eleget tett az akkori korszak színvonalának megfelelő liberális mi-

nimumnak. Vagyis – bizonyos határok között – lehetővé tette a kisebbségek autonóm gazdasági, kulturális és politikai megszerveződését, ha odáig már nem is jutott el, hogy például a Maniuhoz közel álló Dr. Romul Boila széleskörű decentralizáción alapuló (többek között tartományi parlamenteket javasoló) alkotmánytervezetét elfogadja. Crainic mindenestre már azt is „szinte megmagyarázhatatlan hajlandóság”-nak nevezte, amit a két háború közötti román liberalizmus és alkotmányosság a kisebbségeknek és az autonóm civil társadalom más, nem nemzeti alapon szerveződő komponenseinek megengedett, és követelte, hogy az államot tegyék az „autochton faj” kizárólagos tulajdonává.

Ma Romániában vannak olyan politikai erők, amelyek – a két világháború közötti liberális tradíciók folytatóiként – határozottan a liberális demokrácia alapjaira helyezkednek, vannak, akik ezt „szinte megmagyarázhatatlan hajlandóságnak, a kisebbségekkel szembeni túlzó engedékenységnak nevezik, és végül vannak olyan politikai erők, amelyek a két pólus között lavíroznak. Tudják, hogy az európai integráció a liberális elvek elfogadása nélkül lehetetlen, ezért elfogadják azokat, de igyekeznek úgy alkalmazni őket, hogy a kisebbségekkel és általában az autonóm civil társadalom erőivel szembeni túlzó engedékenység vádjá se érhesse őket.

Nagyjából ugyanaz a helyzet Szlovákiában, Horvátországban és Szerbiában is. Legyen szó a szlovákiai, az erdélyi és a vajdasági magyarokról, a horvátországi szerbekről, a kosovói albánokról, vagy a szlovák, a horvát, a szerb és a román ellenzékéről, a tanulság ugyanaz: sem az antiliberális, sem a liberalizmust csak külsőségeiben követő pseudoliberális magatartás nem vezethet eredményre, nem biztosíthatja az államon belüli demokratikus integrációt, azt a konszenzuson és önkéntességen alapuló liberális politikai homogenizációt, ami elengedhetetlen feltétele az államok közötti integrációnak.

A második csoportba tartozó országok mindegyike kemény döntés előtt áll. A belső integrációt részesítse-e előnyben, bármi áron – tehát, ha a helyzet úgy kívánja, akár egy új

típusú autoritarizmus igénybevételével is –, vagy a „külső”, európai integrációt, akkor is, ha a liberális „láthatatlan kéz” netán a radikális belső decentralizáció meglepetéseket is tartogató útjára téríti az országot?

Nincs túlságosan sok idejük annak eldöntésére, hogy mitől féljenek inkább: a „szétszakadás”-tól-e, avagy a leszakadástól. Nem akarok senkit sem befolyásolni ebben a nem könnyű döntésben, amikor egyszerű tényként megállapítom, hogy a „szétszakadás”-nak van ellenszere, a leszakadásnak nincs. Egy adott állam civiltársadalmának autonóm komponensei között (így a különböző nemzeti közösségek vagy társnemzetek között is) mindig meg lehet kötni valamiféle „társadalmi szerződés”-t, ami garantálja az önkéntességen alapuló együttműködést. De miféle szerződést lehet kötni a gazdag vagy legalábbis gazdagodást ígérő központ és az elszegényedésre és leszakadásra ítélt periféria között?

Négül engedjenek meg néhány geopolitikai széljegyzetet, mintegy a dolgozaton kívül. Amikor ugyanis a közép- és kelet-európai térség integrációs esélyeit elemezzük, nem tekinthetünk el annak a hatalmi erőternek a vizsgálatától, amelyben a térség országai elhelyezkednek.

Az Európai Közösséget nem úgy kell felfogni, mint a káosszal szembenálló rend terrénumát. Mint a világ számos más pontján, az Európai Közösségen belül is az integráció és dezintegráció sajátos dialektikája érvényesül. Nagyon leegyszerűsítve ez azt jelenti, hogy politikailag a német-francia tengely, gazdasági és alkotmányjogi értelemben (lásd: föderatív államberendezkedés) pedig egyértelműen Németország körül kialakulóban van az egyre nyilvánvalóbban föderatív struktúrájú „kemény mag”. A már említett két országon kívül Belgium, Hollandia, Luxemburg, Ausztria és Észak-Olaszország tartozik, illetve fog ehhez az övezetbe tartozni.

A kemény mag déli és nyugati periferiáján elhelyezkedő Görögország, Dél-Olaszország, Spanyolország, Portugália, Írország és Nagy-Britannia a sajátos megszerveződésnek egyelőre semmi jelét sem mutatja, hacsak az a lázas aktivitás, amellyel vagy azon igyekeznek, hogy minél több pénzt facsarjanak ki a központtól, vagy azon (már ami Nagy-Britanniát illeti), hogy minden lehetséges módon akadályozzák a kemény mag megszerveződését, nem tekinthető valami ilyesminek. Az északi és a keleti-délkeleti szárnyon azonban az új államok belépésével egyidejűleg nyilvánvalóan ki fog alakulni két olyan tömörülés, a skandináviai és a kelet-közép-európai államok kis-integrációja, amely – mint a konföderációk egyfajta föderációja – lehetővé teszi, hogy az évszázad végéig körülbelül húsz tagúvá váló Európai Közösség tevékenysége ne bénuljon meg a tagok számának mértéktelen megszorodásával.² Egyszerűen arról van szó, hogy az EK-szintű integráció alanyai nem az egyes államok lesznek, ami egy bizonyos szint fölött gyakorlatilag lehetetlenné tenné a Közösség tevékenységét, hanem a kialakuló regionális tömbök.

Maurice Duverger írta nemrég *La transformation de la Communauté* című figyelemreméltó cikkében³, hogy a jelenlegi 12 tagállamból ötnek együttesen több mint 290 millió lakosa van, míg a többi hét lakosainak száma alig tesz ki 54 milliót. Ha Ciprus és Málta és az EFTA-tagállamok is csatlakoznak, az EK 16 kis államának összesen 87 millió lakosa lesz. „A történelem egyetlen olyan föderációt sem ismert – írja a francia szerző –, amely ennyire eltérő nagyságú államokat csoportosított volna, amelyben a nagyok a gazdasági, pénzügyi, diplomáciai és katonai erőforrások tekintetében mennyire különböznek a kicsiktől, amelyek ugyanakkor mélységesen ragaszkodnak sajátos történelmükhöz, kultúrájukhoz, nyelvükhöz és identitásukhoz. Ezeknek az államoknak az összeolvadása egyetlen szuperállamba, amely majdnem kétszer akkora volna, mint az Egyesült Államok, sem el nem képzelhető, sem nem kívánatos, sem nem lehetséges.”

Duverger leszögezi: „A közösség egész felépítését újra kell gondolni”, de nem mondja meg, mit kellene csinálni. Amit én mondok vagy javaslok (az EK mint regionális tömbök vagy kis-integrációk föderációja), az természetesen csak egy hipotézis. Kelet-Közép-Európában azonban egyidejűleg geopolitikai kényszerűség is.

Vannak, akik valamilyen különleges oknál fogva valószínűleg menekülni szeretnének ez elől a kényszerűség elől. Ilyen személyiség például Vaclav Klaus cseh miniszterelnök, aki szerint a visegrádi konstrukcióra semmi szükség, azt különben is nem az érintettek, hanem a nyugatiak találták ki⁴. Azonnal és lehetőleg *en personne*, társak nélkül kell belépni az Európai Közösségbe. Hašek halhatatlan hőse is Nyugat felé indult el Budejovicébe. A fő az, hogy megérkezett, mert hogy minden út Ceské Budejovicébe vezet. „Xenophón, az ókori harcos – írja Hašek –, keresztülment egész Kisázsian, és isten tudja, hová el nem jutott térkép nélkül. A régi gótok szintén minden topográfiai tudás nélkül hajtották végre expedícióikat. Mindig csak előremaszírozni: ezt hívják anabázisnak.”⁵

Klausnak egy valamiben, akaratlanul is, igaza van. Az Osztrák-Magyar Monarchia összeomlása óta eltelt 75 év alatt annyira vidékivé váltunk, annyira kiveszett belőlünk minden nagyobb szabású kezdeményezőerő, hogy valóban a Nyugatnak kell figyelmeztetnie bennünket: mi a teendő. A *The Washington Post* éppen a Csehszlovákiát búcsúztató vezércikkében írta, a múlt év végén, a következőket: „Európa Prágától keletre és délre elterülő szögletében a döntő politikai kérdés most az, hogyan lehet összeegyeztetni az etnikai törzsiséget a liberális demokráciával, az egyéni emberi jogokkal és a nyitottságon alapuló piacgazdasággal.. Meddig terjedhet az etnikumok önrendelkezési joga? Ha egy olyan állam, mint Csehszlovákia darabjaira hull, polgárai hirtelen olyan apró államokban találják magukat, amelyek nem képesek eleget tenni a modern kormányzati követelményeknek. A nyugat-európai kis államok úgy igyekeztek a biztonság és a jólét útját megtalálni, hogy összekapcsolódtak a nagyobb államokkal. A csehek most

az Európai Közösségben vélik megtalálni azt a szélesebb keretet, amely jövőjüket biztosíthatja. De előfordulhat, hogy még elég sok időbe beletelik, amíg az Európai Közösség teljes jogú tagságot ajánlhat a kelet-európaiaknak.

A Közép-Európa déli részén elterülő államoknak meg kell teremteniük a saját közösségüket – a Habsburg Birodalom 21. századi, demokratikus, a képviseleti elven alapuló változatát, amely – elődjéhez hasonlóan – képes arra, hogy megőrizze a békét és előmozdítsa a kereskedelmet egy olyan térségben, amelyben sok nyelv és nemzetiség él együtt. Az a sok tragédia, ami 1918, a régi birodalom kimúlása óta sújtotta Európának ezt a részét, elgondolkoztatja az embert, vajon a Habsburg Birodalom teljes mértékben rászolgált-e rossz hírnevére. Hiszen mégis csak négy évszázadon keresztül biztosította azt a fajta stabilitást, amelyet most pontosan a hiánya tesz nyilvánvalóvá.”⁶

Hasonlóan vélekedik Pierre Béhar professzor is, a párizsi Institut d'Études Européennes igazgatója, a *L'Autriche-Hongrie, idée d'avenir* (1991) és az *Une géopolitique pour l'Europe* (1992) című kötetek szerzője is egyik újabb tanulmányában.⁷

A francia professzort nyugtalanítja az az eshetőség, hogy a Közép- és Kelet-Európában lezajló dezintegrációs folyamatok eredményeképpen a Németország körül kialakuló kemény mag egyenként fogja beszippantani a térség kis államait, mindenekelőtt Ausztriát, Cseh- és Morvaországot és Szlovéniát. A létrejövő új hatalmi tömb ugyanis egyre inkább az I. Ottó által a X. század második felében létrehozott Német-római Birodalomhoz kezd hasonlítani. „Végül is – írja Béhar – ebben semmi rendkívüli nincs. Mivel a földrajzi feltételek nemigen szoktak megváltozni, csak természetes, hogy az ugyanabban a térségben élő emberek ugyanazokat a kapcsolatokat alakítják ki, s ugyanazokat a csoportosulásokat hozzák létre. A dolgok menetét csak egy olyan jellegű politikai esemény tudná megváltoztatni, ha Közép-Európa szívében Németországgal szemben egy ellensúly alakulna ki. Ha Csehország és Morvaország elszakad Szlovákiá-

tól és hátat fordít Lengyelországnak, ha Ausztria nem veszi figyelembe Magyarországot, ezzel élére állnak annak a folyamatnak, amely megakadályozza, hogy egy ilyen ellensúly létrejöhessen.”

Béhar Jacques Bainville történészre hivatkozik, aki az 1919-20-as békeszerződések által megteremtett kis államok viselkedését vizsgálva arra a következtetésre jutott, hogy azok politikáját két fő dolog jellemzi: a viszálykodás és a gyengeség. A gyűlölködés és a civakodás kínzó súlya alatt gyötrődő kis nemzetek féktelen önzésükben állandóan olyan rendezéseken törnek a fejüket, amelyek – véleményük szerint – megvédhetik őket túlságosan is hatalmas szomszédaiktól. Ezzel viszont nyilvánvalóan csak saját bukásukat siettetik, s éppen ezen szomszédaik kezére játszanak.

A különbségeket, a sokszor eltérő érdekeket ostobaság volna tagadni. A geopolitikai szorítás azonban, amelyben élünk sokkal erősebb ezeknél a különbségeknél. Magyarán: egymásra vagyunk utalva. Az, hogy valamennyien az európai integrálódás útját keressük, ma már nem több mint üres és unalmas blabla. Ha valóban segíteni akarunk magunkon, és azt szeretnénk, hogy egy kicsit odafigyeljenek ránk, akkor a közép-európai integrálódás útját is meg kell találnunk.

Jegyzet

¹ Vö: Nichifor Crainic: *Ortodoxie si etnocratie*. (Ortodoxia és etnokrácia). Bucuresti, 1938, 182–188. o.

² Az északi tömb kialakulásával kapcsolatban: 1.: Martin Woollcott: *From an axe to an axis*. *The Guardian*, 1992. dec. 15; Peter Hort: *Ein anderes Europa*. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 1993. febr. 1.

³ *Le Monde*, 1993. jan. 29.

⁴ Vö: Vaclav Klaus: *Nous avons évité la balkanisation*, *Le Figaro*, 1993. jan. 8.

⁵ Jaroslav Hasek: *Švejk*. Budapest, 1990, 274. o.

⁶ *Exit Czechoslovakia*. *IHT*, 1992. dec. 31. – 1993. jan. 1.

⁷ Pierre Béhar: *Central Europe: the new lines of fracture*. *Géopolitique*, 1992/39. 42–45.